

1 Μαΐου 2014

Η σχέση του λαϊκού ανθρώπου με την Φύση

[/ Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Το ζήτημα της σχέσης του λαϊκού ανθρώπου με την Φύση, ιδιαίτερα μάλιστα με τον φυτικό κόσμο, είναι μεγάλο και πολυσυζητημένο. Ιδιαίτερα δε στον ευσεβή λαό μας, τα δένδρα, τα φυτά και τα άνθη έχουν εισαχθεί στο σύστημα της λαϊκής λατρευτικής παράδοσής του, με πολλά και χαρακτηριστικά έθιμα. Σχετικές μάλιστα πληροφορίες υπάρχουν σε πολλά Λαογραφικά έργα, παλαιότερα και νεότερα.

Στο παρόν άρθρο δεν καταβάλλεται προσπάθεια να αντιμετωπιστεί συνολικά και με πληρότητα το θέμα αυτό, διατυπώνονται μόνο ορισμένες σκέψεις με βάση και αφορμή ένα σπουδαίο σχετικό βιβλίο, που συνέγραψε η καθηγήτρια Λαογραφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κα Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, υπό τον τίτλο «Δένδρα, φυτά, άνθη στον λαϊκό πολιτισμό των νεωτέρων Ελλήνων», και το οποίο αριθμεί 663 μεστές σελίδες.

Ο ογκώδης και πυκνογραμμένος αυτός τόμος καλύπτει ένα ουσιαστικό κενό στην ελληνική λαογραφική έρευνα.

Πολιτισμικά συστατικά

Τα δένδρα, τα φυτά και τα άνθη υπήρξαν βασικά συστατικά του λαϊκού μας πολιτισμού, αφού κυριαρχούσαν στο φυσικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο οργάνωναν την ζωή τους οι ελληνικές παραδοσιακές κοινότητες. Την πολυποικιλία και την θαυμαστή έκταση αυτών των σχέσεων ανιχνεύει, οριοθετεί και περιγράφει το βιβλίο αυτό, με μεγάλη, ομολογουμένως, επιτυχία και επάρκεια. Ο αναγνώστης, ακόμη και αν δεν έχει ειδική λαογραφική κατάρτιση, και ανάλογα ενδιαφέροντα, σίγουρα θα το θεωρήσει συναρπαστικό ανάγνωσμα, αφού είναι γραμμένο με ευαισθησία και αγάπη, στοιχεία όμως που στο παραμικρό δεν μειώνουν την επιστημονική του επάρκεια.

Οπωσδήποτε, έχουν απαιτηθεί πολλές και κοπιαστικές ώρες εργασίας, ώστε να συγκεντρωθεί το πρωτογενές υλικό και να πραγματοποιηθεί η σύνθεσή του. Το αποτέλεσμα είναι άρτιο, αφού περιγράφεται, στις σελίδες του βιβλίου, διαχρονικά η στενή σχέση του Έλληνα με τον φυτικό κόσμο του περιβάλλοντος χώρου του, από την αρχαιότητα ως και τις παραδοσιακές μας κοινότητες. Αυτή η

«λαογραφική οικολογία» είναι που τελικά προσδιορίζει και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του παραδοσιακού πολιτισμού μας, που δίνει τον τόνο στις ενέργειες, τις εκδηλώσεις, στα έθιμα, τις συνήθειες και τα υλικά του κατάλοιπα. Και τούτη η αμφίδρομη δράση είναι που αποτυπώνεται στις σελίδες του βιβλίου, αναλυτικά και διεισδυτικά.

Το βιβλίο βεβαίως αποτελεί και προϊόν βιωματικής προσέγγισης, καθώς αποπνέει την αγάπη και τον σεβασμό της συγγραφέως προς τον φυτικό κόσμο, ως μέρους της θείας δημιουργίας. Την ηθική αυτή διάσταση τονίζει συχνά στις σελίδες της, σε πλήρη αντιστοιχία με τις παραδοσιακότερες αντίστοιχες στάσεις ζωής του λαού μας, που σεβόταν, προστάτευε και υπεράσπιζε την Φύση, πριν αλόγιστα οικονομικά συμφέροντα και καταναλωτικές επιλογές τον οδηγήσουν στην ληστρική της εκμετάλλευση. Την προβιομηχανική αυτή στάση περιγράφει το βιβλίο μας, με τρόπο που -για μία ακόμη φορά- δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί επαρκέστατος.

Η λατρεία του Δημιουργού

Εισάγοντας τα άνθη στην λατρευτική πράξη, ο λαός μας θέλησε, νου λατρεύσει τον Δημιουργό διά των κτισμάτων.

Εισάγοντας τα δένδρα, τα φυτά και τα άνθη στην λαϊκή λατρευτική πράξη, ο λαός μας θέλησε, θεολογικότατα, να λατρεύσει τον Δημιουργό δια των κτισμάτων. Ίσως μάλιστα από την ενδιάθετη έντονη θρησκευτικότητα των Ελλήνων να πήγασαν και όλες οι σχετικές δοξασίες και εθιμικές πρακτικές, που αναλυτικά περιγράφονται στο βιβλίο της κ. Μ. Μηλίγκου-Μαρκαντώνη: τα φυτά και τα λουλούδια προ-σφέρονται στον ναό, σε εορτολογικά κρίσιμες και οριακές στιγμές, ευλογούνται και αγιάζονται συμμετέχοντας στην λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας, και κατόπιν αναδιανέμονται στους πιστούς, ώστε να τους μεταδώσουν λίγη από την χάρη και την ευλογία που προσέλαβαν. Ο λαός πάλι, στην καθημερινή του ζωή, χρησιμοποιεί αυτά τα «μύρα» -η «σταυρώματα», η «βάγια», η «μυρώματα» κ.ο.κ.- ως αντιβασκάνια και αποτρεπτικά κακών και ασθενειών, ως ορατά σημεία της χάρης και της ευλογίας του Θεού και των αγίων.

Αυτή είναι και η πληρέστερη έκφραση της κατανόησης της Φύσης ως άξιας σεβασμού και αγάπης θείας δημιουργίας. Πρόκειται για το μήνυμα που θέλει να περάσει στον σπαρασσόμενο και παραπαίοντα κόσμο μας και η Α.Θ.Π. ο

Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίος, με τα οικολογικά συνέδρια, τις συναντήσεις και τις ομιλίες του. Η προστασία του περιβάλλοντος και του φυτικού κόσμου όχι από ανάγκη ή φόβο, αλλά από αγάπη και σεβασμό στον Θεό-Δημιουργό, όπως προβάλλεται και αποκρυσταλλώνεται στην ορθόδοξη πατερική γραμματεία, υπάρχει ήδη στην λαϊκή θρησκευτικότητα, στην παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά, στην θρησκεία που συνείδηση και στην μεταφυσική σκέψη του ελληνικού λαού.

Στην αρχαία Ελλάδα

Από την άλλη πλευρά, τα δένδρα, τα φυτά και τα άνθη χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα, συχνά με παρόμοιες χρήσεις, και στην αρχαία ελληνική θρησκεία, όπως φαίνεται από πλήθος σχετικών αναφορών των πηγών μας. Την παράδοση αυτή παρέλαβε και η Ορθοδοξία, την ενέταξε όμως μέσα στο δικό της λατρευτικό πλαίσιο, την μεταστοιχείωσε και την τροποποίησε με τέτοιο τρόπο, ώστε να κρατήσει μόνον το παλαιό της κέλυφος, με εντελώς νέο ωστόσο περιεχόμενο. Έτσι, ο φυτικός κόσμος απέκτησε ένα νέο μυστικό νόημα στην λαϊκή λατρεία μας, καθώς αντιπροσωπεύει ολόκληρη την θεϊκή δημιουργία, και συνεκδοχικά μεταφέρει τον λατρευτικό αγιασμό σε αυτήν, αλλά και στην κορωνίδα της, τον άνθρωπο. Ενσαρκώνεται έτσι, με τον πλέον συμβολικό αλλά και αδιαπραγμάτευτο τρόπο η πνευματική αναγέννηση που έφερε στον κόσμο ο Ιησούς Χριστός και ο ευαγγελικός λόγος, και αποδεικνύεται ότι στην λαϊκή λατρεία του λαού μας υπάρχει πολύ πιο στέρεο και βαθύ θεολογικό υπόστρωμα, απ' όσο συνήθως πιστεύουμε η παραδεχόμαστε.

Αρμονική ένταξη

Τα φυτά και τα λουλούδια προσφέρονται στον ναό, σε έορτολογικά κρίσιμες και οριακές στιγμές, ευλογούνται και αγιάζονται συμμετέχοντας στην λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας.

Η περίπτωση των δένδρων -αλλά και των καρπών τους-, των φυτών και των λουλουδιών που χρησιμοποιούνται στην ορθόδοξη λατρευτική ζωή, αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα της ανακαίνισης της υλικής δημιουργίας με την χάρη του Θεού, της νέας κτίσης που έφερε το φως της Αναστάσεως. Υπό την ιδιότητά τους αυτή αναγνωρίζονται από τον λαό μας, και χρησιμοποιούνται στην εθιμική του πρακτική. Και μόνον μέσα στο πλαίσιο αυτό, που αποτελεί και τον ιδεολογικό ορίζοντα της εργασίας της κ. Μ. Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, μπορούμε να κατανοήσουμε τα ανάλογα λαϊκά έθιμα, και να τα εντάξουμε αρμονικά στην ζωή του λαού μας, η οποία ατομικά και συλλογικά νοηματοδοτείται από την αδιασάλευτη πίστη του στην Ορθοδοξία, και από την προσήλωσή του στην Ορθόδοξη Εκκλησία, τις αλήθειες, το έργο και την σωτηρία, την οποία μόνον εκείνη μπορεί να εξασφαλίσει και να εγγυηθεί.